

Rietzanger als raamslachtoffer

Op 30 juli 2009 komt een van mijn collega's op mijn werkkamer. "Er is een klein, bruinachtig vogeltje tegen mijn raam gevlogen, wil jij er is naar kijken."

Natuurlijk wil ik dat. 'Het zal wel een Tjiftjaf zijn' denk ik nog. Aangekomen op de plaats delict zie ik een levenloos vogeltje op de grond liggen. Groot is mijn verbazing als ik het beestje opraap en direct zie dat het een Rietzanger is. "Een Rietzanger" stamel ik. "Dat kan toch eigenlijk helemaal niet, midden in het centrum van Zevenaar." "En," zegt mijn collega, "is het wat

bijzonders?". "Dat kun je wel zo noemen. Het is een Rietzanger", zeg ik. Het lichaampje voelt nog warm aan, de ogen zijn intact. Op het raam zit nog een lichte afdruk waar de Rietzanger tegenaan gevlogen is. 'Hoe zou het beestje hier terecht gekomen zijn?', denk ik. Mijn interesse is gewekt. In dit artikel probeer ik op deze vraag een antwoord te vinden.

Biometrische gegevens

Leeftijd	1e kalenderjaar
Rechtersvleugel	66,3 mm
Linkersvleugel	66,0 mm
Gewicht	11,2 gram
Tarsus	21,20 mm
Kop snavel	30,91 mm
Snavel	11,15 mm

Tabel 1. Biometrische gegevens van de dode "Zevenaarse" Rietzanger.

Allereerst heb ik van de "Sevenderse" Rietzanger de biometrische gegevens genomen om te kijken of er misschien afwijkingen aan de vogel zijn (tabel 1). Op foto 1 is de vogel te zien ongeveer 3 uur na zijn dood. Op foto 2 heb ik de rechtersvleugel gefotografeerd. Duidelijk is het nog gave ve-

Foto: Maarten Hageman

Foto 1. Dode 1e kalenderjaar Rietzanger 30 juli 2009 in Zevenaar.

renkleed te zien. Volwassen Rietzangers hebben in dit jaargetijde een zwaar gesleten verenkleed en ruien pas wanneer ze in Afrika zijn!

Op de site van http://www.vogeltrekstation.nl/biometrie_min_max.htm is een mooi overzicht te vinden van biometrische gegevens van ge-

vleugel				
Min.	Gem.	Max.	sd	(n)
48,5	66,6	75,0	2,4	1565
gewicht				
Min.	Gem.	Max.	sd	(n)
9,8	11,5	15,6	0,8	1660
tarsus				
Min.	Gem.	Max.	sd	(n)
18,5	20,9	25,2	0,7	801

Tabel 2. Biometrische gegevens Rietzanger gevangen tijdens de CES periode 1994-2003.

Foto 2. Rechtervleugel dode 1e kalenderjaar Rietzanger

ringde vogels die in het kader van het CES project van het vogeltrekstation Arnhem geringd zijn. In tabel 2 treft u een overzicht van de Rietzanger aan. In de periode 1994-2003 zijn van ongeveer 1600 gevangen en geringde Rietzangers de

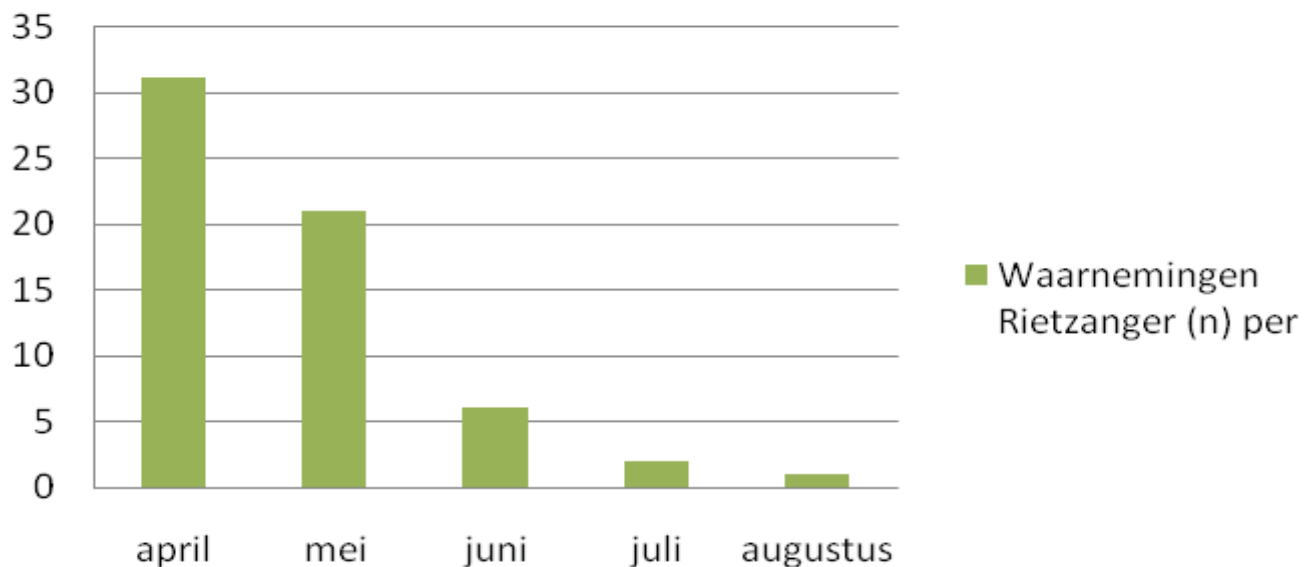
biometrische gegevens genomen. Bovenstaande gegevens zijn gebaseerd op >1e kalenderjaar, gezonde vogels die in Nederland zijn gevangen (voor 99.9 % binnen het CES project). Op basis van het vergelijk met de biometrische gegevens blijkt dat bij de "Zevenaarse" Rietzanger, zowel de vleugel, het gewicht en de tarsus niet veel afwijkt van de gemiddelde Rietzanger. Op basis van bovenstaande feiten ga ik er vanuit dat "mijn"

Rietzanger geen grote afwijkingen heeft gehad en gezond was.

Waarnemingen van Rietzangers

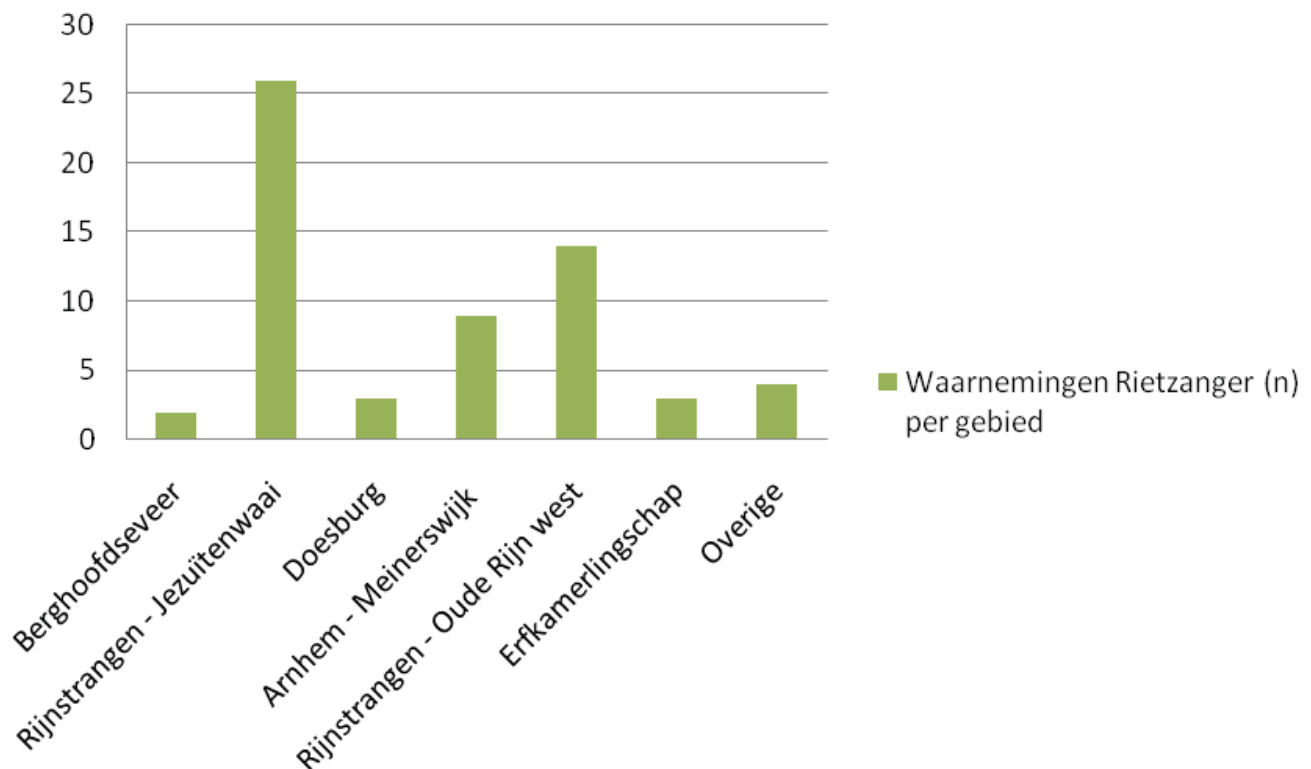
Uit een overzicht van waarnemingen van Rietzangers uit ons waarnemingen archief blijkt dat een waarneming eind juli erg zeldzaam is. De meeste

Waarnemingen Rietzanger (n) per maand 2005 t/m 2009

Figuur 1. Waarnemingen Rietzanger in het werkgebied uitgesplitst per maand.

Waarnemingen Rietzanger (n) per gebied

Figuur 2. Waarnemingen Rietzanger per deelgebied periode 2005-2009.

Rietzangers worden waargenomen in april en mei (figuur 1). Dit is niet zo wonderbaarlijk, want dan komen de Rietzangers terug uit hun overwinteringsgebied en beginnen ze met hun zang de territoria te bezetten. Daarna gedragen ze zich een stuk minder opvallend.

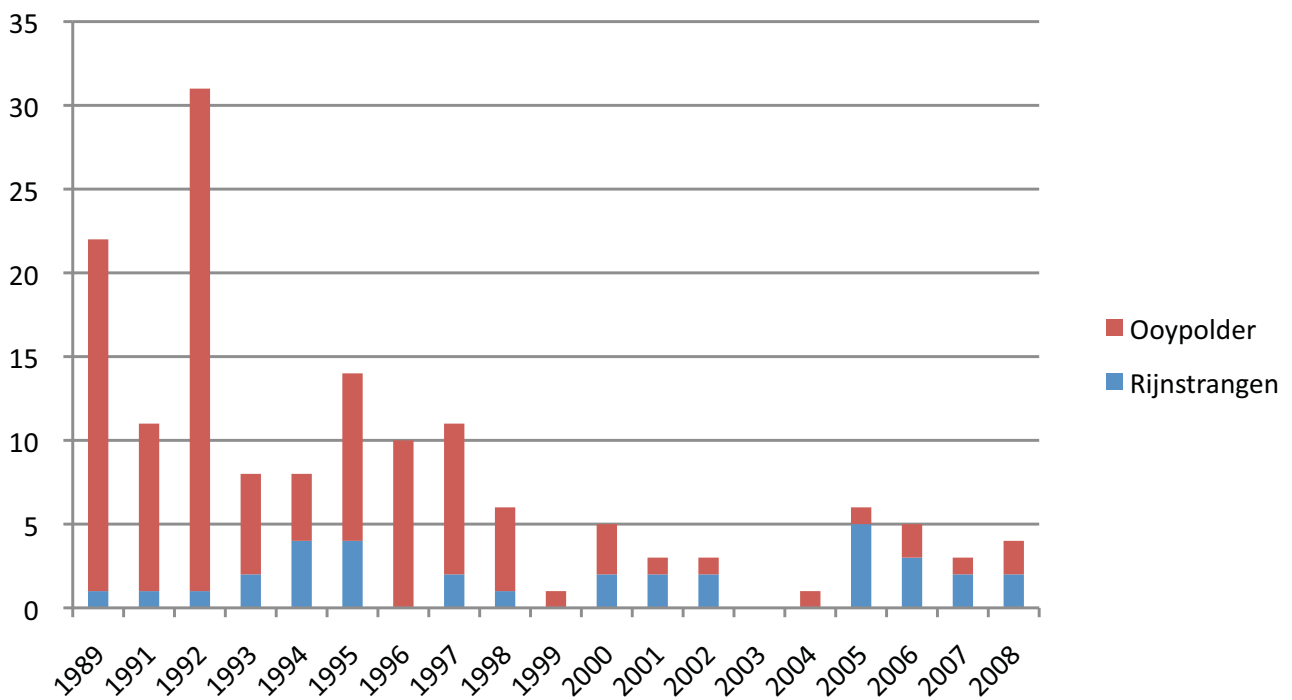
Kijken we naar gebieden waar de Rietzangers worden waargenomen dan blijken er maar een paar gebieden waar we echt een Rietzanger kunnen ontmoeten in zijn algemeenheid (figuur 2). Dit zijn vooral de Jezuitenwaai en de Berghoofdseveer. Ik denk echter dat hier ook een waarnemerseffect achter zit. Maar desalniettemin is het waarnemen van een Rietzanger geen alledaagse kost.

In Vogels in het hart van Gelderland vind ik nog een bijzondere waarneming. Citaat: "Na het broedseizoen kan de Rietzanger ook in afwijkende biotopen worden gezien, getuige de waarnemingen van een vogel in een roggeakker bij Laag-Soeren (08-08-1985)." Deze waarneming

komt mooi overeen met de waarneming van de dode Rietzanger in het centrum van Zevenaar.

Broedvogels in het werkgebied

Als we kijken hoeveel Rietzangers er binnen het werkgebied van de vogelwerkgroep Arnhem e.o. broeden, zien we een zeer negatieve trend (figuur 3). Het voortbestaan van deze soort in ons werkgebied hangt aan een zijden draadje. Tegenwoordig worden er nog minder dan 5 territoria in ons werkgebied aangetroffen. In de jaren zestig was de soort in de Gelderse Poort nog een algemene broedvogel met 200-250 paar. Halverwege de jaren zeventig stortte de populatie helemaal in en waren er nog maar 50-60 paar over en nu eind 2010 is de soort dus bijna verdwenen. Dit wijkt sterk af van de populatie-ontwikkeling van de Rietzanger in Noord- en West-Nederland. Hier nam de Rietzanger ook eind jaren zeventig en midden jaren tachtig af waarschijnlijk door droogte in de Sahel (hoge wintersterfte), maar

Figuur 3. Aantal broedvogels van de Rietzanger in het werkgebied van de vogelwerkgroep Arnhem.

herstelde de populatie zich echter weer tot het niveau van begin jaren zestig. (Bron: Bijlsma R.G., F. Hustings & C.J. Camphuysen 2001. Algemene en schaarse vogels van Nederland, de Avifauna van Nederland 2. Gmb-uitgeverij/Knnv-uitgeverij, Haarlem/Utrecht.)

De afstand tot de dichtbij zijnde broedgebieden van de Rietzanger tot aan het gemeentehuis in Zevenaar is hemelsbreed ongeveer 5 km. Een peulenschil voor een vogel die naar Afrika vliegt om daar te overwinteren. Zou het misschien een van deze jongen kunnen zijn? In de literatuur staat vermeld: weg- en doortrek van einde juli tot oktober. Mocht deze Rietzanger werkelijk uit het Rijnstrangengebied komen dan heeft ie in een nacht maar 5 km afgelegd. Rietzanger trekken 's nachts en zullen zich waarschijnlijk dan over enige tientallen tot honderden kilometers verplaatsen. Dus lijkt het mij niet logisch dat dit een jonge Rietzanger uit de Rijnstrangen betreft.

Ringvangsten

De trek van de Rietzanger komt eind juli op gang.

De vinddatum van de Rietzanger komt hiermee overeen. Mogelijk is de gevonden Rietzanger een van de eerste vogels die op trek is gegaan. De Rietzanger is een echte nachttrekker en moet 's morgens weer naar beneden. Misschien weten ze dan niet precies waar ze terechtkomen. In dit verhaal past mooi de waarnemingen van de Rietzangers in vreemde biotopen.

Een mogelijke aanwijzing dat het om een trekvogel zou gaan past op de vangsten en terugvangsten van Rietzangers op het ringstation de Ooyse Graaf. Een Rietzanger geringd op 16 juli 2009 in Noorwegen bij Stavanger werd op 14 augustus 2009 teruggevangen in de Ooyse Graaf. De afstand was ongeveer 750 km. Een gemiddelde trekafstand van 26 km per dag. Een tweede exemplaar werd nagenoeg op dezelfde plek geringd, op 14 augustus 2009 en teruggevangen op 1 september 2009. Een gemiddelde trekafstand van 46 km per dag. Een laatste exemplaar werd op 8 augustus 2006 ook in Noorwegen geringd en op 2 september 2006 gevangen op 530 km van de hut. De waargenomen Rietzangers

in augustus blijken dus betrekking te hebben op vogels van internationaal gezelschap.

Een Rietzanger geringd op 4 augustus 2007 in de Ooyse Graaf werd 7 dagen later alweer teruggevangen in de buurt van Antwerpen op een afstand van 138 km. Een gemiddelde trek van bijna 20 km per dag.

Discussie

Waar zou deze Rietzanger nu echt vandaan gekomen zijn? Waar kroop hij of zij in 2009 uit het ei? Het is een vraag die ik helaas niet kan beantwoorden. Het kan een jong geweest zijn uit de Gelderse Poort, maar mogelijk komt de vogel van veel verder weg. Misschien zelfs al uit Noorwegen, Denemarken of Duitsland. Gezien de feiten is mijn conclusie dat het om een Rietzanger gaat die buiten het werkgebied van de Vogelwerkgroep is geboren, op trek is geweest en aan het eind van de nacht neergestreken is in het Freulebos naast het gemeentehuis. Een rietzanger die in zijn korte leven niet eerder kennis gemaakt heeft met glas en zich hiertegen heeft dood gevlogen. Niet helemaal voor niks... Een artikeltje voor de Vlerk, met foto's over de Zevenaarse Rietzanger. Er sneuvelen vogels die het met minder roem moeten doen!

Dankwoord

Een speciaal woord van dank voor Arjen Poelmans voor het beschikbaar stellen van de waarnemingen van Rietzangers uit het waarnemingen archief en Frank Majoor voor het produceren van een overzicht van aantallen broedvogels in de Gelderse Poort en het mogen gebruiken van de ringgegevens van VRS de Ooyse Graaf.

Maarten Hageman
maarten_hageman@hotmail.com

Literatuur

Bijlsma R.G., F. Hustings & C.J. Camphuysen 2001. Algemene en schaarse vogels van Nederland, de Avifauna van Nederland 2. Gmb-uitgeverij/Knnv-uitgeverij, Haarlem/Utrecht.

Faunawerkgroep Gelderse Poort 2002. Vogels in de Gelderse Poort, deel 1: broedvogels 1960-2000/Vogelwelt der Gelderse Poort, Teil 1: Brutvogel 1960-2000.Vogelwerkgroep Rijk van Nijmegen e.o./Kartierergemeinschaft Salmorth/Vogelwerkgroep Arnhem e.o./NABU-Naturschutzstation Kranenburg/Naturschutzstation im Kreise Kleve e.V./ Provincie Gelderland/SOVON Vogelonderzoek Nederland.

Lensink R. & Vogelwerkgroep Arnhem eo. 1993. Vogels in het hart van Gelderland. Knnv/Sovon, Utrecht.

SOVON Vogelonderzoek Nederland 2002. Atlas van de Nederlandse Broedvogels 1998-2000.-Nederlandse fauna 5. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij & European Invertebrate Survey-Nederland, Leiden.

Speek B.J. 1994. Handkenmerken voor het bepalen van soort, geslacht en leeftijd van in het wild levende vogels. Nederlands Instituut voor Oecologisch Onderzoek.